Герман
ГАЛУЩЕНКО

Встановлення змісту іноземного права за допомогою міжнародних договорів

Василь Іванович Кисіль був унікальною людиною як з точки зору людських якостей, так і в професійній царині. Маючи унікальну нагоду працювати над своєю дисертацією під його науковим керівництвом, хотів би перш за все відзначити його нестандартний та глибокий підхід до всіх етапів написання моєї роботи – від вибори теми до змісту. Саме він порадив обрати як предмет дослідження питання міжнародного приватного права у міжнародних договорах у сфері правової допомоги. Важливою частиною таких договорів є норми, що стосуються встановлення змісту іноземного права.

В статті автор приводить основні механізми для встановлення змісту іноземного права, які застосовуються у більшості держав – а саме, коротко зазначені норми цивільних процесуальних кодексів або спеціальних законів про міжнародне приватне право. Основна увага автора статті зосереджена на тому, що додатковим джерелом для механізмів, які регулюють питання встановлення змісту іноземного права також є міжнародні договори, зокрема це двосторонні договори про правову допомогу, які держави укладають між собою для налагодження співпраці між ними для вирішення цивільних та кримінальних справ.

З'ясовано, що в більшості країн законодавець, попри наявність цивільного процесуального законодавства та законодавства про міжнародне приватне право, окремо виділяє міжнародні договори, які дозволяють застосовувати чіткі та дієві механізми для встановлення змісту іноземного права. Така практика не є новим явищем в науці міжнародного приватного права.

Ключові слова: законодавства про міжнародне приватне право, двосторонні договори про правову допомогу, договори про судову співпрацю, двосторонній договір про взаємну правову допомогу у цивільних та кримінальних справах

In the article, the author gives the main mechanisms of establishing the content of foreign law, which are applied in most states – namely, briefly stated rules of civil procedural codes or special laws on private international law. The author focuses on the fact, that an additional source for mechanisms of establishing and clarifying content of foreign law are also international agreements, in particular – bilateral agreements on legal assistance, which states conclude between themselves to establish cooperation in order to resolve civil and criminal cases.

It was found out, that in most countries, the legislator, despite the existence of civil procedural law and law on private international law, singles out international treaties, allowing to apply clear and effective mechanisms to establish the content of foreign law. This practice is not a new phenomenon in the science of private international law.

Keywords: legislation on private international law, bilateral agreements on legal assistance, agreements on judicial cooperation, bilateral agreement on mutual legal assistance in civil and criminal cases

Основні механізми для встановлення змісту іноземного права у більшості держав передбачаються нормами цивільних процесуальних кодексів або спеціальних законів про міжнародне приватне право. Варто зазначити, що додатковим джерелом для механізмів, які регулюють питання встановлення змісту іноземного права також є міжнародні договори, зокрема це двосторонні до-

УДК: 341, 347

<https://doi.org/10.36952/uail.2020.3.81-85>

© Г. В. Галущенко

ГАЛУЩЕНКО Герман

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

говори про правову допомогу, які держави укладають між собою для налагодження співпраці між ними для вирішення цивільних та кримінальних справ. Так, наприклад, стаття 43(1) Кодексу міжнародного приватного права Болгарії передбачає, що: «[Суд] може використовувати механізми, передбачені міжнародними договорами, для запиту інформації в Міністерстві юстиції або інших органах, а також запитувати експертні висновки спеціалізованих установ...».¹ Кількість таких двосторонніх договорів про правову допомогу, що містять положення про правила обміну інформацією про зміст відповідних законодавчих положень, підписаних Болгарією з іншими країнами, є чималою. Деякі країни, з якими Болгарія уклала зазначені договори, також одночасно є учасниками Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства, але випадки її застосування, на відміну від двосторонніх договорів про правову допомогу, є менш поширеними.² Як ми бачимо, законодавець, попри наявність цивільного процесуального законодавства та законодавства про міжнародне приватне право, окремо виділяє міжнародні договори, які дозволяють застосовувати чіткі та дієві механізми для встановлення змісту іноземного права. Така практика не є новим явищем в науці міжнародного приватного права. Ще у 1987 році тогочасна Чехословаччина уклала з Іспанією договір, стаття 10 якого передбачала, що центральні державні органи сторін договору повинні за запитом та в рамках угоди надавати інформацію про законодавство, яке діє або діяло на території їхньої держави, включаючи практику застосування цього законодавства.³

Розгляд ДГПД по країнам:

Латвія, Литва, Естонія

Латвія, Литва та Естонія є сторонами як двосторонніх так і універсальних договорів, які регулюють питання встановлення змісту іноземного права. Наприклад, ці країни уклали між собою Договір про правову допомогу та правові відносини від 11.11.1992 року. Цей договір містить деякі положення, присвячені застосуванню іноземного права. (тексту договору на англ/рос немає).

Ці країни також є сторонами Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства 1968 року. Варто зазначити, що Договір 1992 року застосовується досить часто, включаючи положення про іноземне право, в той час як Конвенція 1968 року практично не використовується у цих Балтійських країнах.

Окрім того, Латвія, Литва та Естонія уклали окремі двосторонні договори про правову допомогу у цивільних справах із своїми сусідами, зокрема з Україною, Росією, Білоруссю та Польщею. Більшість із цих договорів були підписані одразу після проголошення декларації про незалежність. Наприклад, Литва підписала договір із Російською Федерацією про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 21.07.1992 року, таку ж угоду з Білоруссю – 20.10.1992 року. Аналогічний договір між Литвою та Україною був підписаний 07.07. 1993 року, а з Польщею – 26.01.1993 року.⁴

Португалія

Португалія уклала договори про судову співпрацю, які передбачають обмін інформацією між підписантами про їхні правові системи, з такими країнами: колишні заморські провінції Анголи, Кабо-Верде, Гвінея-Бісау, Мозамбік та Сан-Томе і Принсіпі. Варто зазначити, що ці договори не встановлюють чітких механізмів встановлення змісту іноземного права на зразок Конвенції 1968 року, оскільки їхні положення є більш узагальненими.⁵

Швеція, Данія, Фінляндія

Ці скандинавські країни мають двосторонні договори про обмін інформацією щодо змісту іноземного права є лише з Росією та Україною. Що стосується кримінальних справ, то тут обмін інформацією пов'язаний з таким поняттям як «подвійна злочинність». Відповідальним органом за виконання цих договорів є Міністерство юстиції.

¹ Bulgarian Private International Law Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ifrc.org/Docs/idrl/868EN.pdf>

² Esplugues, Mota C, José L. Iglesias, and Moreno G. Palao. Application of Foreign Law. Munich: Sellier European Law Pub, 2011. Internet resource, p. 147

³ M. Pauknerova, Proof and information about foreign law, p. 255

⁴ Esplugues, Mota C, José L. Iglesias, and Moreno G. Palao. Application of Foreign Law. Munich: Sellier European Law Pub, 2011. Internet resource, p. 127

⁵ Esplugues, Mota C, José L. Iglesias, and Moreno G. Palao. Application of Foreign Law. Munich: Sellier European Law Pub, 2011. Internet resource, p. 312

Словенія

Словенія є учасницею лише Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства 1968 року. Жодних інших договорів, чи то двосторонніх чи багатосторонніх, що регулюють питання встановлення змісту та застосування іноземного права, ця країна не укладала.¹

Іспанія

Іспанія підписала чималу кількість двосторонніх договорів про співпрацю у цивільних справах, які містять положення про надання інформації щодо змісту іноземного права. На імплементацію двосторонніх договорів впливає той факт, що деякі країни, з якими Іспанія має такі договори, є також учасницями Конвенції 1968 року або Міжамериканської Конвенції про докази та інформацію про іноземне право 1979 року (Конвенція Монтевідео), зокрема це: Болгарія, Мексика, Алжир, Бразилія, Китай, Домінікана, Марокко, Таїланд та Уругвай.

Багатосторонні міжнародні угоди є обов'язковими в Іспанії. Двосторонні договори іспанські судді застосовують вкрай рідко. Незважаючи на те, що кількість справ, в яких необхідно застосовувати іноземне право іспанськими суддями, постійно зростає, вони неохоче застосовують міжнародні договори в цілому. Найбільш вживаними можна назвати Конвенцію 1968 року та Конвенцію Монтевідео 1979 року. Двосторонні договори про правову допомогу практично не застосовуються, хоча випадків, на які розповсюджуються сфера дії таких двосторонніх конвенцій, чимало.²

Сінгапур, штат Новий Південний Уельс

Правова природа двосторонніх договорів про правову допомогу Сінгапуру суттєво відрізняється від вищенаведених двосторонніх договорів. Основною їхньою рисою є те, що вони укладаються на рівні державних органів. Наприклад, 21 серпня 2010 року Верховний Суд Сінгапуру уклав Меморандум про взаєморозуміння у питаннях права з Новим Південним Уельсом. Схожий договір був укладений між Начальником юстиції Нового Південного Уельсу та Начальником юстиції Нью-Йорку. У зв'язку з конституційними обмеженнями, які існують в Нью-Йорку, правова допомога, яка надається щодо змісту права штату Нью-Йорк. Суть цього обмеження полягає в тому, що інформацію про право Нью-Йорку надає спеціальний трибунал, а не будь-який Нью-Йоркський суд.³

Чехія

Чехія підписала двосторонні договори про правову допомогу, що містять положення стосовно встановлення змісту іноземного права з такими країнами: Куба, В'єтнам, Російська Федерація, Білорусь, Молдова та Україна. Варто зазначити, що всі ці договори досить часто застосовуються на практиці. Відповідальним органом за комунікацію з відповідними іноземними органами щодо обміну інформацією в Чехії є Міністерство юстиції, яке також займається питаннями перекладу відповідних законодавчих положень на іноземні мови та навпаки. На думку чеських вчених, одним із найважливіших моментів у питанні досягнення ефективності у встановленні змісту іноземного права є правильне формулювання запитання про зміст цього права. Окрім того, вони вважають, що ще одним важливим елементом ефективного встановлення змісту іноземного права є особисті контакти між держслужбовцями різних країн та індивідуальний підхід до кожної справи.⁴

Україна

Україна підписала велику кількість двосторонніх договорів про взаємну правову допомогу у цивільних та кримінальних справах, які містять окремі положення про встановлення змісту іноземного права. Усі ці статті в основному мають назву «Обмін інформацією» або «Інформація з правових питань». Положення таких договорів є майже однаковими та передбачають обмін інформацією з правових питань між сторонами. Для прикладу візьмо статтю 14 Договору між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних і кримінальних справах: «Центральні органи Договірних Сторін надають один одному на прохання інформацію про чинне або те, що діяло раніше в їхніх державах, законодавство про питання його застосування установами юстиції».⁵

¹ Pogacnik, "Veljavnost mednarodnih pogodb v Republiki Sloveniji", p. 365

² Esplugues, Mota C, José L. Iglesias, and Moreno G. Palao. Application of Foreign Law. Munich: Sellier European Law Pub, 2011. Internet resource, p 367-368

³ David Foxton, Foreign Law in domestic courts p. 213 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=241004555070145;res=IELIAC>

⁴ M. Pauknerova, Proof and information about foreign law, p. 255

⁵ Договір між Україною та Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704_050

Схожі договори Україна підписала з наступними країнами: Індія, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Греція, Угорщина, Македонія, В'єтнам, Узбекистан, Монголія, Латвія та Литва.

Розглянемо деякі особливості кожного такого договору. По-перше, кожен договір покладає обов'язки щодо його виконання на різні органи:

- у цілому центральні органи мають надавати інформацію щодо змісту іноземного права в договорах з: Індією¹, Іраном², В'єтнамом³, Узбекистаном⁴ та Литвою⁵;
- Міністерства юстиції є відповідальними за обмін інформацією про зміст іноземного права у договорах з: Грецією⁶, Македонією⁷ та Латвією⁸;
- своєрідним у цьому аспекті є договір про правову допомогу з Латвією, оскільки крім Міністерств юстиції, відповідальними органами за обмін правовою інформацією є відповідно Генеральна Прокуратура України та Генеральна Прокуратура Латвійської Республіки.⁹
- не визначають конкретних відповідальних органів договори з Об'єднаними Арабськими Еміратами¹⁰, Угорщиною¹¹ та Монголією¹².

1. Bulgarian Private International Law Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ifrc.org/Docs/idrl/868EN.pdf>

2. David Foxton, Foreign Law in domestic courts p. 213 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=241004555070145;res=IELIAC>

3. Esplugues, Mota C, José L. Iglesias, and Moreno G. Palao. Application of Foreign Law. Munich: Sellier European Law Pub, 2011. Internet resource

4. Pauknerova M., Proof and information about foreign law

5. Pogacnik, "Veljavnost mednarodnih pogodb v Republiki Sloveniji", p. 365

6. Договір між Україною і Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/428_627

7. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/440_002

8. Договір між Україною і Монголією про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/496_001

¹ Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу у цивільних і господарських справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356_026

² Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу у цивільних і кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/364_026

³ Договір між Україною та Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704_050

⁴ Договір між Україною і Республікою Узбекистан про правову допомогу і правові відносини у цивільних і сімейних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/860_013

⁵ Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/440_002

⁶ Угода між Україною та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300_013

⁷ Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/807_010

⁸ Договір між Україною і Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/428_627

⁹ Договір між Україною і Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/428_627

¹⁰ Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у цивільних та комерційних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/784_008

¹¹ Договір між Україною та Угорською Республікою про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348_026

¹² Договір між Україною і Монголією про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/496_001

9. Договір між Україною і Республікою Узбекистан про правову допомогу і правові відносини у цивільних і сімейних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/860_013

10. Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу у цивільних і кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/364_026

11. Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у цивільних та комерційних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/784_008

12. Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу у цивільних і господарських справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356_026

13. Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/807_010

14. Договір між Україною та Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704_050

15. Договір між Україною та Угорською Республікою про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348_026

16. Угода між Україною та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300_013.

Summary

In the article, the author gives the main mechanisms of establishing the content of foreign law, which are applied in most states – namely, briefly stated rules of civil procedural codes or special laws on private international law. The author focuses on the fact, that an additional source for mechanisms of establishing and clarifying content of foreign law are also international agreements, in particular – bilateral agreements on legal assistance, which states conclude between themselves to establish cooperation in order to resolve civil and criminal cases.

It was found out, that in most countries, the legislator, despite the existence of civil procedural law and law on private international law, singles out international treaties, allowing to apply clear and effective mechanisms to establish the content of foreign law. This practice is not a new phenomenon in the science of private international law.

In this paper, the author observes the practice of Ukraine – our State has signed a large number of bilateral agreements on mutual legal assistance in civil and criminal matters, which contain separate provisions on the content of foreign law. All these articles are mainly called «Information Exchange» or «Legal Information». The provisions of such agreements are almost identical and provide for the exchange of information on legal issues between the parties.

There are studied agreements, which Ukraine has signed with the following countries: India, the United Arab Emirates, Iran, Greece, Hungary, Macedonia, Vietnam, Uzbekistan, Mongolia, Latvia and Lithuania.

In the paper are being considered some features of each such agreement. First, each contract imposes responsibilities for its implementation on different bodies:

- In general, central authorities should provide information on the content of foreign law in agreements with: India, Iran, Vietnam, Uzbekistan and Lithuania;
- Ministries of Justice are responsible for exchanging information on the content of foreign law in agreements with: Greece, Macedonia and Latvia;
- The agreement on legal assistance with Latvia is peculiar in this aspect: as in addition to the Ministries of Justice, the bodies, responsible for the exchange of legal information, are – the General Prosecutor's Office of Ukraine and the General Prosecutor's Office of the Republic of Latvia, respectively.
- do not determine specific responsible authorities' agreements with the United Arab Emirates, Hungary and Mongolia.